

در نوشتار پیشین به صورت اجمالی به تاریخ یمن از بعث پیامبر تا پایان حکومت امیرالمومنین پرداختیم. با نگاهی گذرا بسر تاریخ یمن می‌توان دریافت که یمنی‌ها به‌عنوان بازویی قدرتمند در فتح ایران، شامات، شمال آفریقا و اندلس محسوب می‌شدند که از میان آنها می‌توان به قوم «کنده» اشاره کرد. از نمونه‌های بارز اهمیت آنان در توازن قوا نیز می‌توان به دست کشیدن آل‌کنده در جنگ صفین اشاره کرد که روایتی مشهور است و سپاه امیرالمومنین (ع) را زمینگیر کرد. قوم کنده همچنین یکی از اصلی‌ترین حامیان به قدرت رسیدن بنی‌امیه بودند و مخصوصاً در روی کار آمدن مروان اول فعالیت‌شان چشمگیر بود. قبایل یمنی همچنین امیرنشین‌های قدرتمندی در شمال آفریقا ایجاد کردند اما یمن هیچ‌گاه به‌طور کامل به‌دست امویان نیفتاد. در سال ۱۲۶ هجری قمری امام عبدالله بن یحیی کندی که از اباضیه بود در حضرموت و عمان غالب شد و امیر اموی صنعا را اخراج و مکه و مدینه را تصرف کرد. او که به طالب الحق معروف بود اولین حکومت اباضیه را بنا نهاد اما ۲ سال بعد در طائف کشته شد.

پس از آن محمد بن عبدالله بن زیاد حکومتی را در تهمه از خلیج عقبه تا باب‌المندب بنا نهاد که به آل زیاد معروف شدند. حکومت آل زیاد از نغفذه تا عدن را شامل شد و بنی‌عباس را به رسمیت شناخت و با حاکم حبشه متحد شد. با این حال هیچ‌گاه برای حضرموت و مناطق کوهستانی یمن ندان تیز نکرد و به حکومت بر مناطق ساحلی یمن اکتفا کرد. در این حالت بنی یعفر از طایفه حمیر بر مناطق کوهستانی از تعز تا سعه حکومت کردند و منطقه حضرموت به‌عنوان دژ اباضیه باقی ماند در حالی که به حکومت عباسیان نیز نیوست.

در این وضعیت بود که در سال ۲۸۰ هجری قمری اولین امام زیدی به نام یحیی بن حسین رسی علوی از مدینه به یمن آمده و در شهر سعه اقامت کرد. وی اولین کسی بود که مردم یمن را به مذهب زیدی دعوت کرد و به نشر و ترویج این مذهب پرداخت و توانست عده زیادی را در خود جمع کند به طوری که از وی به‌عنوان «اولین امام زیدیه» یاد می‌کنند.

از آن پس با گذشت زمان مذهب زیدی در

در میانه راه مکه کشته شد و پس از او فرزندش احمد المکرم امارت آل صلح را عهده‌دار شد و انتقامی سخت از آل نجاح گرفت. احمد بنی زریع را به امارت عدن گماشت لکن به دلیل جراحات بسیاری که در جریان جنگ‌های داخلی برداشته بود از امارت کناره گرفت و آن را به همسرش اروی بنت احمد سپرد. ملکه اروی پایتخت را از صنعا به جبلا منتقل کرد. در زمان او روابط میان امارت یمن و خلفای فاطمی مصر به اوج خود رسید که همزمان بود با دوره شکوفایی و اوج قدرت فاطمیان مصر. ملکه اروی همچنین میلغان اسماعیلی را به هند فرستاد تا در میان تازه مسلمانان هندوستان مذهب اسماعیلی را ترویج دهند. ملکه اروی تا سال ۵۲۲ حکومت کرد در حالی که دومین ملکه یمن بود. شاید مردم یمن تنها ملتی از اعراب باشند که زنان آنها از حقوق اجتماعی با چنین سطحی در طول تاریخ برخوردار بوده‌اند. اروی بنت احمد زنی محبوب در میان مردم بود تا جایی که در ادبیات عامه یمن از او به‌عنوان بلقیس صغری یاد می‌شود.

صلحیان اگرچه اسماعیلی مذهب بودند و در ترویج آن می‌کوشیدند اما آزادی فرق اسلامی در عهد آنان در یمن رسمیت داشت. با این حال در مدت کوتاهی پس از وفات ملکه یمن در میان ۵ مذهب و قبایل بیرو آن تقسیم شد تا اینکه ایوبیان، فاطمیان مصر را سرنگون کردند و توران شاه ایوبی یمن را در سال ۵۶۹ فتح کرد. توران شاه، زبید را از آل مهدی و عدن را از آل زریع گرفت لکن سلاطین حمدانی صنعا ۹ سال مقابل او مقاومت کردند اما در آخر صنعا به دست ایوبیان افتاد. اگرچه پس از آن ایوبیان حکومت خود را در یمن تثبیت کردند با این حال از تسخیر دژهای زیدیه در شمال یمن بازماندند. در سال ۵۸۷ زیدیان کوبکان علیه ایوبیان شوریبند. ۵ سال بعد امام عبدالله بن حمزه با معزالاسلام، سلطان ایوبی یمن وارد جنگ شد. عبدالله بن حمزه زیدی در این کشمکش شکست خورد لکن توانست صنعا و نمار را فتح کند. در سال ۵۹۸ هجری قمری المعز ترور شد. با این حال زیدیان به رهبری امام عبدالله تا پایان عمر او در سال ۶۱۳ به جنگ با ایوبیان ادامه دادند. اما پس از او زیدیه پراکنده شدند و با ایوبیان پییمان منار که جنگ امضاع کردند. با این حال در سال ۶۲۳ ایوبیان شکست خوردند و مسعود یوسف ایوبی یمن را ترک کرد.

در سال ۶۲۶ عمر بن رسول که از ۶ سال پیش به‌عنوان معاون ایوبیان در یمن حکومت کرده بود سلسله آل‌رسول را بنا نهاد و خود را ملک منصور نامید. عمر حکومت خود را از ظفار در عمان تا مکه در عربستان گسترش داد و در ابتدا زبید را به پایتختی برگزید اما پس از آن به مناطق کوهستانی نقل مکان کرد و در صنعا به تخت نشست. با این حال پایتخت‌های رسولیان، زبید و تعز بود. اگرچه او حکومتی قدرتمند تشکیل داد اما به دست برادر زاده‌اش در سال ۶۴۶ ترور شد. پس از آن فرزند عمر، یوسف، با شورشیان رسولی درگیر شد و آنها را پراکنده کرد. همچنین حملات زیدیان را که

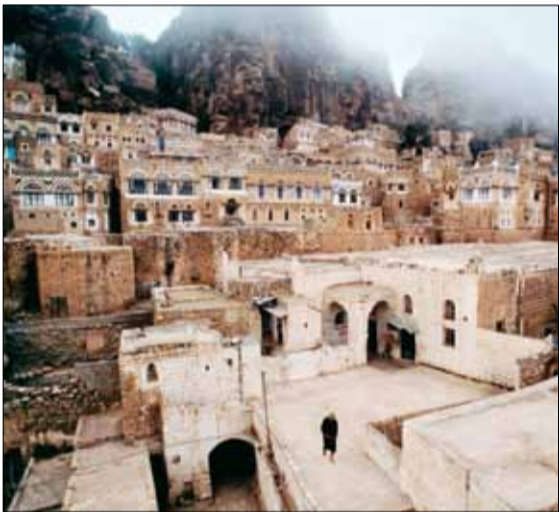
بررسی گذشته و حال جنوبی‌ترین شبه جزیره عرب – ۲

یمن تا پایان هزاره

- محمدصادق حاج‌صدی

در کوهستان‌ها همچنان مستقل مانده بودند و از فرصت مرگ عمر سودجسته بودند عقب زد و به المظفر (پیروز) ملقب شد. همزمان در سال ۶۵۶ خلافت عباسیان در بغداد به دست مغولان سقوط کرد و المظفر یوسف اول خود را خلیفه خواند و تعز را به دلیل موقعیت سوق‌الجیشی و اشrafش بر عدن به‌عنوان پایتخت برگزید. المظفر در سال ۶۹۵ و پس از ۴۷ سال حکومت درگذشت. نقل است هنگامی که خبر مرگ او به امام زیدی متول مطلع بن یحیی که در کوهستان‌های شمالی حاکم بود رسید، گفته بود بزرگ‌ترین پادشاه یمن که تیغش نیزه‌های ما را شکسته بود در گذشت.

رسولیان یا هند و شرق دور روابط تجاری گسترده‌ای ایجاد کردند و با استفاده از بنادر خود تجارتی پر سود بین شرق و غرب دنیای مسکون عصر خویش برقرار کردند. همچنین کشاورزی در یمن در عهد آنها گسترش یافت و مخصوصا کشت درختان نخل مورد توجه قرار گرفت. همزمان قهوه به محصولی سود آورد در یمن تبدیل شد و بالطبع تجارت در دریای سرخ نیز اهمیتی دوچندان یافت. مردم تهمه و یمن جنوبی نیز وفادارانه به رسولیان خدمت می‌کردند. اگرچه جلب حمایت قبایلی که در کوهستان‌های شمال یمن سکونت داشتند همیشه مساله‌ای قابل توجه در دربار آل‌رسول بود. رسولیان شافعی همچنین مدارس بسیاری را بنا نهادند و به ترویج مذهب خود پرداختند به شکلی که همچنان یکی از عمده‌ترین مذاهب در

یمن شافعیان محسوب می‌شوند. در عصر آنان تعز و زبید به شهرهای بین‌المللی جهان اسلام برای آموزش‌های دینی تبدیل شدند. سلاطین آل‌رسول یمن را متصرف شُود. سپاهیان مصری همداستان مختلف از کشاورزی گرفته تا فقه و نجوم مشهور بودند. از اشرف اسماعیل، فرزند سلطان اقلند کتابی در تاریخ یمن به جا مانده و شهرهای تعز و عدن مساجد و مدارس بسیاری را از آن دوران در خود دارند.

سلسله آل‌رسول را می‌توان به قدرت‌مقدرترین حکومت یمن پس از اسلام دانست که شجره‌نامه‌ای برای خود از دوران باستان داشتند که از آن برای مقاصد سیاسی استفاده می‌کردند. آل‌رسول همچنین یمن را که به دلایل جغرافیایی

و مردم‌شناسی مجموعه‌ای متفق و غیر متحد بود، یکپارچه کردند و برای پرده‌داری کعبه و نفوذ در حجاز نیز با رقبای دیگر خود در شبه جزیره عربی و مجموعه‌هایی که پس از خلافت عباسی سر برآورده بودند رقابت می‌کردند. با این حال بنی رسول نیز مانند دیگر سلسله‌های پادشاهی دستخوش رقابت وارثان ناراضی شد. اتفاقی که شورش‌های قبایل دیگر را نیز به همراه داشت و موجب شد در ۱۲ سال پایانی حکومت آنها یمن به کشوری پاره پاره تبدیل شود و زمینه برای به قدرت رسیدن بنی طاهر در یمن فراهم شود.

طاهریان قبیله‌ای از قبایل یمن جنوبی بودند که در جویان زندگی می‌کردند. آل طاهر روایتی تئانتنگ با بنی رسول داشتند و حتی عروس سلطان احمدالنصیر از آنان بود. با این حال فروپاشی و ضعف قدرت بنی رسول باعث شد در سال ۸۲۷ هجری قمری فرصت لازم برای روی کار آمدن طاهریان فراهم شود. آل طاهر عدن را متصرف شدند و آخرین سلطان رسولیان مسعود القاسم حکومت را رها کرد و به مکه فرار کرد. امیر بن طاهر خود را سلطان یمن خواند و زبید را پایتخت خود قرار داد. عاملی که باعث شد زبید موقعیت علمی و اقتصادی خود را در جهان اسلام آن زمان حفظ کند. طاهریان نیز مانند آل‌رسول خاندانی دوستدار علم و فرهنگ بودند و معماری در یمن در عصر آنان یکی از شکوفاترین دوران خود را گذراند که مدرسه امیره در عده که همچنان پابرجاست یکی از آثار آن دوره است. با این حال

طاهریان از غلبه بسر زیدیان ناتوان ماندند. همزمان ممالیک مصر نیز سعی در انضمام یمن به حکومت مصر داشتند. در سال ۹۱۹ هجری قمری مصادف با ۱۵۱۳ میلادی کشتی‌های پرتغالی جزیره سقطری در جنوب یمن را به فرماندهی آلفونسو دالبوکرک متصرف شدند و یمن را به عدن حمله کردند. رویدادی که شاید بتسوان آن را اولین برخورد یمنی‌ها با استعمارگران غربی دانست. لکن سلطان امیربن عبدالوهاب طاهری آنها را عقب راند. حضور پرتغالی‌ها در منطقه پادشاه مملوک مصر را نگران کرد و او ارتشی را به فرماندهی امیرحسین کوردی به جنگ با پرتغالی‌ها فرستاد. سپس شخصاً به زبید سفر کرد تا اتحادی علیه پرتغالی‌ها با سلطان طاهری ایجاد کند. با این حال پادشاه مصر پس از مشاهده یمن طاهری نسبت به آن طمع ورزید و بر آن شد یمن را متصرف شود. سپاهیان مصری همداستان با نیروهای امام زیدی متوکل یحیی شرفالدین، یمن را از دست طاهریان خراج کردند اما عدن مقاومت کرد و همچنان در دست بنی طاهر باقی ماند. با این حال تملک ممالیک بر یمن عمری کوتاه داشت، چرا که در سال ۹۲۳ هجری قمری و ۱۵۱۷ میلادی پادشاهی ممالیک مغلوب سپاه عثمانی شد و آخرین سلطان آن اشرف طومان‌بای در قاهره به دار آویخته شد و یمن به دست امامان زیدی افتاد که همچون قهرمانانی ملی به مقابله با متجاوزان عثمانی پرداخته بودند.

تقویم تاریخ

پاسخ امام خمینی (ره) به آیت‌الله حکیم برای هجرت به نجف (۱۳۴۲ ش)

مدت کوتاهی پس از تهاجم وحشیانه مزدوران رژیم پهلوی به مدرسه فیضیه، موج خشم و نفرت ناشی از این فاجعه، از مرزهای کشور فراتر رفت و حوزه‌های علمیه نجف و کربلا را نیز فرا گرفت. در این میان علاوه بر اعتراض مراجع، علما و طلاب عراق، علمای کربلا طی تلگراف و تومارهایی که برای رؤسای کشورهای عربی و اسلامی فرستادند، پرده از جنایات رژیم شاه برداشته و اهداف نهفت امام‌خمینی و مظلومیت روحانیت شیعه را به علما و مسلمانان کشورهای دیگر رساندند. آیت‌الله سید محسن حکیم طی تلگرافی، علمای ایران را به صورت دسته‌جمعی به مهاجرت از ایران به نجف اشرف دعوت کرد. این دعوت اگرچه عملی نبود ولی در ایجاد نفرت نسبت به شاه و افشای ماهیت خداسلامی آن تأثیر بسزایی داشت. رهبر نهضت اسلامی ایران طی تلگرافی در پاسخ آیت‌الله حکیم در تاریخ ۲۳ فروردین ۱۳۴۲، خاطر نشان کردند که وحدت کلمه علمای اسلام و مراجع وقت می‌تواند حافظ استقلال کشور و موجب قطع دست اجانب دفاع از حریم اسلام و قرآن شود. ایشان همچنین هجرت مراجع و علمای اعلام را موجب در معرض سقوط قرار گرفتن مرکز بزرگ جهان تشیع دانسته و این عمل را صلاح ندیدند.

خرید آلاسکا از روسیه

قرارداد خرید آلاسکا از روسیه نهم آوریل ۱۸۶۷ به تصویب سنای آمریکا رسید و ۳ روز بعد (۱۲ آوریل) پس از امضای رئیس‌جمهوری آمریکا قطعی شد. طبق این قرارداد، آلاسکا- مهاجرنشین روسیه در شمال قاره آمریکا- به مبلغ ۷میلیون و ۲۰۰هزار دلار خریداری شد. «ویلیام سیوارد» وزیر خارجه وقت آمریکا برای خرید آلاسکا تلاش فراوان کرده بود. سیوارد- جمهوریخواه- به سناتورهای متنفذ گفته بود با این معامله، پای روس‌ها که در شمال کالیفرنیا مهاجرنشین ایجاد کرده‌اند، از قاره آمریکا قطع خواهد شد و از آنجا که رومیان قاره آمریکا (سرخوستان) از سیبری مهاجرت کرده‌اند، اگر روس‌ها در اینجا بمانند به سرخپوستان کمک نظامی خواهند رساند و به‌تدریج مدعی همه قاره خواهند شد و مهاجران اروپای غربی را متجاوز اعلام خواهند کرد که دردرسر بزرگی خواهد بود.

آلاسکا که کانادا آن را از خاک اصلی ایالات متحده جدا کرده است اینک یکی از ایالات پنجاه‌گانه این کشور است و علاوه بر منابع زیرزمینی از جمله نفت و جاذبه‌های توریستی و صنعت ماهیگیری دارای اهمیت استراتژیک ویژه است و کشور ایالات متحده را در همسایگی روسیه و چین نزدیک به ژاپن قرار داده است. روس‌های ناسیونالیست هنوز از فکر پس گرفتن آلاسکا بیرون نرفته‌اند و عمل تزار را مغایر اختیارات یک رئیس کشور می‌دانند.

سفر «بوری گاگارین» فضانورد روس به‌عنوان اولین انسان به فضا (۱۹۶۱م)

دهه ۱۹۶۰م رده تسخیر فضا و آغاز سفر انسان به فضای کیهانی نیز می‌توان نام نهاد و این عنوان شاید مناسب‌ترین عنوان برای این دهه سرنوشت‌ساز باشد. در واقع، پس از آنکه دانشمندان شوروی در سال ۱۹۵۷م، با پرتاب نخستین قمر مصنوعی زمین، در تسخیر فضا پیشگام شده بودند، در سال ۱۹۶۱م نیز با فرستادن نخستین انسان به فضا، در این مسابقه پیشتاز شدند. نخستین سفینه فضایی که روز ۱۲ آوریل ۱۹۶۱م به فضا پرتاب شد، ۴۷۰۰ کیلو وزن داشت. این سفینه فقط یکبار در ارتفاع ۳۷۲ کیلومتری به دور زمین گردش کرد ولی همین سفر موفقیت‌آمیز و بازگشت سلامت نخستین فضانورد جهان به زمین، زمینه‌ را برای مسافرت‌های فضایی طولانی فراهم کرد. قهرمان این عرصه بوری گاگارین، فضانورد ۲۷ ساله روس بود که در این روز با سفینه‌واستوک در مدت یک‌ساعت و ۴۸دقیقه زمین را دور زد و بدین ترتیب تحولی بزرگ در عرصه فضانوردی به وجود آمد. پس از این سفر مهم اکتشافی، گاگارین مورد تجلیل جهانیان واقع شد و کریستف کلمب فضای میان ستارگان لقب گرفت. پس از این سفر، رقابت میان آمریکا و شوروی برای تسخیر فضا شدت بیشتری گرفت و هر کدام به موفقیت‌هایی دست یافتند. به پاس خدمات بوری گاگارین اهمیت نخستین پرواز انسان به فضا، روز دوازدهم آوریل، روز جهانی فضانوردی نامیده شده است.

مقصود همایش‌های تخصصی است که استادی حاصل چندین ماه یا سال تحقیق و تأمل خود را به‌طور مکتوب در جلسه‌ای مرکب از ۲۰–۱۰ همکسوت خود و بعضاً تنی چند از دانشجویان تحصیلات تکمیلی قرانته‌می‌کنند و گاه بعضی نکات را توضیح می‌دهد. آگهی این قبیل همایش‌ها تنها و تنها یک صفحه A۴ است که با شروع هر ترم در تابلوی اعلانات گروه دانشگاهی مربوط نصب می‌شود و با نامبار یا ایمیلی به سایر گروه‌های ذی‌علاقه دانشگاه‌های دیگر اطلاع‌رسانی می‌شود.

یمنی‌نوشته:

- http://farsi.khamenei.ir/others-note/?id=27944
- http://farsi.khamenei.ir/speech-content/?id=3053
- کتاب خلاف جریان یک، مجموعه مباحث سیاسی و فرهنگی استاد دکتر سعید زبیاکلام است.

مزارش

محمدرضا حیاتی: بدون شک توسعه «علم» و «فناوری» ۲ مولفه اصلی در دستیابی به اقتصاد

دانش‌بنیان است به‌طوری که علم را اگر به عنوان حلقه‌ای از یک چرخه فرض کنیم، تا وقتی حلقه‌های بعدی کار نکنند، نمی‌توانیم انتظار داشته باشیم این چرخه کار کند.

هیچ جای دنیا به «علم» یا حداقل «فناوری» به‌صورت یک موضوع مجزا از اقتصاد و جامعه نگاه نمی‌شود. حداقل باید بگوییم در بخش زیادی از رشته‌های علمی در کشور ما هنوز این چرخه ایجاد نشده است یعنی ما هنوز چرخه اقتصاد مبتنی بر علم یا همان «اقتصاد دانش‌بنیان» را ایجاد نکرده‌ایم.

دکتر علی محمد سلطانی، مدیر دبیرخانه ستاد توسعه فناوری نانو پیرامون چگونگی ثروت‌آفرینی از چرخه علم و فناوری معتقد است: «هیچ جای دنیا به «علم» یا حداقل «فناوری» به‌صورت یک موضوع مجزا از اقتصاد و جامعه نگاه نمی‌شود. حداقل باید بگوییم که در بخش زیادی از رشته‌های علمی در کشور ما هنوز این چرخه ایجاد نشده‌است یعنی ما هنوز چرخه اقتصاد مبتنی بر علم یا همان «اقتصاد دانش‌بنیان» را ایجاد نکرده‌ایم. ایجاد این چرخه هم الزاماتی دارد. شاید بگوییم الان دانشش در کشور ما وجود دارد اما هنوز ما یک الگوی بومی امتحان‌شده برای اینکه بتوانیم نهضت نگاه اقتصادی به علم را به یک جریان تبدیل کنیم، در کشور نداریم.»^(۱)
دانشگاه بدون شک مهم‌ترین بخش «توسعه علم» در کشور است اما آمارها گویای این واقعیت است که این مرکز پرورش «دانشجو» و «محقق» در چرخه تجاری سازی محصولات فناورانه نتوانسته است موفق باشد.

■ ■ ■

چالش‌های اقتصاد دانش‌بنیان در ایران – ۲

از سوی دیگر در کشور ما نگاه‌هایی که پژوهش و علم را با

انگیزه اقتصادی دنبال کنند، وجود نداشته است؛ به این معنی که در دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشگاهی کارها تنها در حد فعالیت‌های تئوری و آزمایشگاهی است و کمتر این فعالیت‌ها به یک کار اقتصادی «درآمدزا» تبدیل می‌شود. همین مسائل باعث شد در اواخر دهه ۷۰ مساله «جنبش نرم‌افزاری» توسط رهبر انقلاب کلید بخورد. ایشان در سال ۱۳۷۹ در دانشگاه امیرکبیر ضمن تبیین «جنبش نرم‌افزاری» و مطالبه از دانشگاهیان برای تحقق آن، خواستار حرکت گنجاندن «تولید علم» در سازوکارها و اتصال علم و صنعت توسط دانشگاهیان شدند.^(۲)

■ **توسعه علم در بن‌بست دانشگاه‌ها**

اگرچه طی یک دهه اخیر و با فراخوان «جنبش نرم‌افزاری» حرکت‌های قابل تحسینی در عرصه علم و فناوری صورت گرفته اما هشدارهای رهبری انقلاب نشان از کار و جنب‌وجوش بیشتر دارد. سعید زبیاکلام در کتاب «خلاف جریان»، در مطلبی با عنوان «بازشناسی پارادایم علمی ایران»، نگاهی متفاوت به مشکلات توسعه علم در دانشگاه‌ها کرده است. وی وضعیت فعلی استاد، دانشجو و مدل نظام آموزش عالی کشور را از مهم‌ترین دلایل توسعه نیافتگی و خروجی‌دار نبودن دانشگاه‌های ما عنوان می‌کند.^(۳)

زبیاکلام با انتقاد از نظام آموزشی کشور در کوتاهی از فراخوان جنبش نرم‌افزاری می‌نویسد:

- چرا پس از فراخوان جنبش نرم‌افزاری هیچ اتفاقی نیفتاد؟
- چرا سال‌ها قبل از فراخوان مذکور هیچ اتفاقی نمی‌افتاد؟
- چرا تا آ‌ینده‌هایی قابل پیش‌بینی هیچ اتفاقی هم نخواهد افتاد؟